

МУШКЕТИК

Леся Георгіївна —
член-кореспондент НАН
України, провідний науковий
співробітник Інституту
мистецтвознавства,
фольклористики та етнології
ім. М.Т. Рильського НАН
України

КОМПАРАТИВНІ ДОСЛІДЖЕННЯ НАРОДНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ І БАЛКАН

Шановні колеги!

Хочу привернути вашу увагу до досліджень народної культури, які здійснювалися впродовж останнього року в рамках міжнародного співробітництва Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України з академічними та іншими установами країн ближнього та дальнього порубіжжя. В ІМФЕ існує й окрема одиниця — відділ української та зарубіжної фольклористики (керівник — Л. Вахніна).

У наш час певною мірою змінюються форми міжнародної кооперації та інституалізації, співробітництво набуває розмаїтих вимірів. Директор Інституту Ганна Скрипник координує планові теми відділів з урахуванням найновіших тенденцій світової науки. Серед основних тематичних напрямів слід назвати вивчення традиційної та сучасної етнології і фольклору, соціальної та культурної антропології, культурології. Велика увага приділяється компаративістиці, міждисциплінарним та комплексним студіям.

Минулого року було завершено виконання планової тематики «Фольклорна культура слов'ян європейських країн: сучасні трансформації та динаміка жанрово-стильової системи», підготовлено до друку колективну монографію, до якої увійшли питання функціонування сучасного фольклору, його видів і форм, фольклоризму та фольклоризації, масової культури, інтернет-фольклору, усної історії тощо.

Інститут продовжує працювати над виконанням іншої планової теми «Українська культура в контексті національного гуманітарного дискурсу та сучасних європейських студій». Слід сказати, що нині вивчення питань становища та культури діаспори й іреденти є одним із провідних завдань у європейській науці, ці питання мають активізуватися і в Україні.

З 2018 р. в ІМФЕ відкрито тему «Українсько-європейські міжкультурні та наукові зв'язки: від діалогу до інтеграції», з одним із підрозділів «Фольклорна спадщина України як цивілізаційна складова сучасної Європи: дослідження міжетнічних процесів». Учені ІМФЕ у своїх студіях підтверджують слова Михайла Грушевського про те, що «український народ належить до ...європейського кола не силою тільки історичних зв'язків..., а й самим складом народного характеру».

Нові тенденції спостерігаються в наш час у вивченні міжкультурних взаємин України з сусідніми державами на рівні етнофольклорного порубіжжя. Особлива увага приділяється висвітленню проблем національної ідентичності, збереженню і захисту національних культур, взаємній толерантності й недопущенню міжнаціональних конфліктів, місцю національностей та нацменшин у сучасній Європі, міжетнічними процесам, що відбуваються на пограничних територіях. Ураховуючи мовно-культурну специфіку та питання національної ідентифікації першорядними залишаються фольклорний та етнологічний аспекти дослідження. Зі згаданої проблематики можна назвати такі конкретні напрацювання: Л. Вахніна, В. Головатюк, Л. Халюк — питання українсько-польського етнокультурного пограниччя, Л. Мушкетик — міжетнічні контакти у фольклорі Закарпаття, а також слов'янські нацменшини Угорщини, О. Микитенко — сербсько-українські взаємовпливи, М. Карацуба — українські меншини в сучасній Хорватії, О. Чебанюк — фольклор чернігівсько-гомельського порубіжжя тощо.

Заплановано участь Інституту в XVI Конгресі славістів, який має відбутися у серпні 2018 р. — один тематичний блок із зарубіжними вченими та кілька персональних тем з етнології та фольклористики слов'ян, які вже подали до друку до збірника «Слов'янські обрії».

Польща. Нині міжакадемічне співробітництво розвивається у форматі проектів між академіями. Уже багато років триває активна співпраця з установами Польської АН, цього року поновлено проект з Інститутом археології та етнології ПАН. За останній рік в Києві по-

бували і виступили з доповідями: професор Інституту філології Люблінського університету Анна Бжозовська-Крайка (двічі), професор Інституту славистики ПАН Анна Енгелькінг, професор Люблінського університету Людмила Сірик. А. Бжозовська-Крайка під час відвідання Києва виконувала також функції голови журі фольклорного фестивалю «Понтійська арена», перенесеного до Києва з Криму. Нещодавно в ІМФЕ було опубліковано збірник матеріалів конференції IOV (Міжнародна організація з народної творчості при ЮНЕСКО), яка відбулася в рамках попереднього фестивалю і в якій взяли участь співробітники ІМФЕ.

Білорусь. Уже багато років поспіль тривають проекти з Інститутом мистецтвознавства, етнографії і фольклору ім. К. Крапиви Центру білоруської культури, мови та літератури НАН Білорусі (директор О. Локотко). Нині це проект «Етнокультурна спадщина народів України і Білорусі в контексті сучасного соціокультурного дискурсу» (2016–2018 рр.). У його рамках було проведено етнологічне обстеження місць компактного проживання білорусів у Запорізькій області (Л. Боса та ін.).

28 березня 2017 р. в ІМФЕ відбулася зустріч зі співробітниками відділу народознавства згаданого закладу. Доктор історичних наук Галина Касперович виголосила доповідь «Сучасні завдання з терену білоруського народознавства»; Тетяна Кухаронак зробила огляд побутування білоруської народної обрядовості в наш час. Того самого року Л. Боса та Л. Вахніна взяли участь у робочій нараді за спільним проектом у Мінську.

Болгарія. Активна співпраця в рамках проектів триває з Інститутом етнології і фольклористики, з Етнографічним музеєм Болгарської академії наук. Директор установи Петко Христов та його колеги неодноразово бували в Україні, де збирали етнологічні матеріали щодо болгарської діаспори. Підготовлено до друку спільний збірник наукових праць «Українці в Болгарії, болгарини в Україні: питання національної ідентичності в контексті сучасних трансформацій». Минулого року в ІМФЕ опубліковано монографію болгаристики І. Огієнко

«Дискурсивні слова турецького походження в текстах сучасних болгарських мас-медіа».

Угорщина. З 1990 р. в ІМФЕ триває співробітництво з Інститутом етнографічних досліджень Центру гуманітарних наук Угорської академії наук, яке було продовжено в межах проекту «Зміни національного, регіонального і локального рівня в народній культурі та суспільстві України та Угорщини в ХХ–ХХІ ст.» (2016–2018 рр.). У межах планової теми наприкінці 2017 р. в Угорщині побували Л. Мушкетик та Л. Вахніна, які вивчали стан української діаспори в Угорщині, питання фольклоризму її нацменшин тощо, взяли участь в обговоренні проекту з директором Інституту Б. Балогом, академіком А. Паладі-Ковачем та ін., відвідали таку унікальну установу, як Дім традицій у Будапешті, побували на угорському телебаченні, де проводився фольклорний фестиваль «Злітай, паво». Київ у рамках обміну відвідала етнолог і культурний антрополог Каталін Югас, яка оприлюднила доповідь «Чистота та омовіння в угорських народних піснях та баладах», яка супроводжувалася її власним виконанням пісень. Вислідом моїх багаторічних контактів з угорськими науковцями та установами стала історіографічна праця «Сучасна угорська етнологія: осередки, напрями досліджень, персоналії» (2017).

Загалом у виданнях ІМФЕ («Слов'янський світ», «Народна творчість та етнологія» та ін.) регулярно публікуються статті та огляди з іноземної тематики, рецензії та переклади розвідок зарубіжних учених, що важливо з погляду популяризації іноземної науки, ознайомлення з її найкращими досягненнями. Своєю чергою науковці ІМФЕ оприлюднюють свої праці за кордоном як українською, так і англійською, слов'янськими та іншими мовами (серед іншого і у виданнях, що входять до бази Scopus).

Учені ІМФЕ є членами міжнародних етнологічних товариств, беруть активну участь у конгресах полоністів, болгаристів, угрознавців тощо, інших конференціях і заходах, є членами поважних міжнародних інституцій. Так, Л. Вахніна є керівником української секції IOV, О. Микитенко — Міжнародної організації етнологів та фольклористів (SIEF), Л. Мушкетик — член зовнішнього корпусу Угорської академії наук, почесний член Угорського етнографічного товариства. Співробітники ІМФЕ входять до складу редколегій зарубіжних періодичних видань.

В Інституті вже захистилося чимало аспірантів із зарубіжної тематики, до прикладу, це кандидатські роботи І. Церковняк, О. Лісової, докторська дисертація О. Гуменюк, присвячена кримськотатарській емігрантській пісні та ін.

На базі ІМФЕ вже багато років діє Міжнародна асоціація українців, після Ганни Скрипник її очолив відомий славіст, україніст, мовознавець, керівник Інституту славістики Віденського університету Міхаель Мозер, який 2017 р. здобув Міжнародну премію Івана Франка. Головою Національної асоціації та її вченим секретарем є наукові співробітники ІМФЕ (Л. Мушкетик, Г. Бондаренко), які працюють над підготовкою IX Міжнародного конгресу українців, що має відбутися 25–28 червня 2018 р. МАУ має свій сайт і періодичне видання. На конгресі передусім акцентуватиметься тема столітнього ювілею НАН України, діятимуть різноманітні секції, конференції, круглі столи. Очікується збільшення кількості учасників із Західної Європи та Канади.

Отже, міжнародні студії та контакти сприяють інтегрованості України у світовий культурний процес, долученню української гуманітаристики до найкращих досягнень європейської науки.

Дякую за увагу!